

Кыргыз Республикасынын “Үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо жөнүндө” мыйзамынын аткарылышы жөнүндө 2022-жылга карата маалымат

Кыргыз Республикасынын Эмгек, социалдык камсыздоо жана миграция министрлиги

Кыргыз Республикасынын Эмгек, социалдык камсыздоо жана миграция министрлиги (мындан ары - Министрлик) “Үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамын (мындан ары - Мыйзам) ишке ашыруу боюнча бир катар иштерди жүргүзүүдө.

Мыйзамга ылайык, Министрлик үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо боюнча субъекттердин ишин координациялоочу ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган болуп саналат жана үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоону жана коргоону жүзөгө ашыруучу 17 субъект аныкталган, аларга төмөнкүлөр кирет:

- 1) Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинети;
- 2) Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинети тарабынан аныкталуучу, үй-бүлөлүк зомбулуктан коргоо жана сактоо боюнча субъекттердин иштерин координациялоо боюнча ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган;
- 3) сот;
- 4) прокуратура;
- 5) ички иштер органдары;
- 6) социалдык өнүктүрүү органдары;
- 7) саламаттык сактоо органдары;
- 8) билим берүү органдары;
- 9) юстиция органдары;
- 10) балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган;
- 11) Кыргыз Республикасынын Акыйкатчысы (Омбудсмени);
- 12) адвокатура;
- 13) жергиликтүү мамлекеттик администрациялар;
- 14) жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары;
- 15) аксакалдар соту;
- 16) жалпыга маалымдоо каражаттары;
- 17) өз компетенцияларынын чектеринде башка уюмдар.

Мыйзамды ишке ашыруу максатында Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2019-жылдын 1-августундагы № 390 токтому менен төмөнкүлөр бекитилген:

– *Үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоону жана коргоону ишке ашыруучу мамлекеттик органдардын өз ара аракеттенүү тартиби;*

– *Үй-бүлөлүк зомбулуктан жабыр тарткан адамдарга жардам көрсөтүү тартиби;*

– *Үй-бүлөлүк зомбулук жасаган адамдар үчүн зомбулук жүрүм-турумун өзгөртүү боюнча типтүү оңдоп-түзөө программасы иштүү оңдоп-түзөө программасы.*

Үй-бүлөлүк зомбулуктан жабыр тарткан адамдарга жардам көрсөтүү тартибине ылайык юридикалык, социалдык, медициналык жана психологиялык жардам көрсөтүлөт. Үй-бүлөлүк зомбулуктан жабыркагандар аймактык органдарга: ички иштер, социалдык өнүктүрүү органдарына, жергиликтүү бийлик органдарына, саламаттыкты сактоо органдарына жана аялдарга жардам көрсөткөн кризистик борборлорго кайрылышат.

Мыйзамды ишке ашыруу максатында Министрликтин жана Министрлер Кабинетине караштуу Мамлекеттик кызмат жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу иштери боюнча мамлекеттик агенттиктин биргелешкен буйруктары менен 2022-жылдын июнь айында Кыргыз Республикасында үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо боюнча жергиликтүү комитеттер үчүн **Колдонмосу**, 2020-жылдын март айында үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо боюнча жергиликтүү комитеттер жөнүндө **типтүү жобосу** бекитилген.

2022-жылы Эмгек, социалдык камсыздоо жана миграциянын аймактык башкармалыктарынын кызматкерлери, ошондой эле үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо боюнча жергиликтүү комитеттердин мүчөлөрү төмөнкү темалар боюнча окуудан өтүштү:

1. “Аялдарга карата зомбулуктун жана үй-бүлөлүк зомбулуктун алдын алуу жана ага каршы күрөшүү: “Кыргызстанда эл аралык стандарттарга карата укуктук жөнгө салуу практикасы”;

2. “Үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо боюнча жергиликтүү комитеттердин ишинин укуктук негиздери» (мамлекеттик жана расмий тилинде);

3. «Үй-бүлөлүк зомбулуктун жабыр тарткандары жана оор турмуштук кырдаалга туш болгондор менен натыйжалуу өз ара аракеттенүү жана кеңеш берүү».

“Тендик нуру” демилгесинин алкагында 2021-жылы Чүй, Ош жана Нарын облустарынын пилоттук райондорунда адвокаттар жана эмгек, социалдык камсыздоо жана миграциянын аймактык башкармалыктарынын үй-бүлөнү жана балдарды колдоо бөлүмдөрүнүн кызматкерлери ПРООН тарабынан иштелип чыккан “Тилектештик автобусу” боюнча окутулду. 2022-жылдын ноябрь-декабрында пилоттук райондордо (Ат-Башы, Кочкор, Сокулук, Аламүдүн, Кара-Суу Өзгөн) ГАЛСтын гендердик сезимтал аракеттерин изилдөө жана аныктоо жана зомбулуктун жабыр тарткандарын аныктоо системасы боюнча жогоруда көрсөтүлгөн адистерге тренингдер өткөрүлдү. Алар кийинчерээк адвокаттар жана мамлекеттик органдардын адистери менен бирге “Тилектештик автобусунун” мобилдик топторунун курамында калкка консультация беришет.

Республикада үй-бүлөлүк зомбулуктан жабыркагандарга жардам көрсөткөн аялдар үчүн **18 кризистик борборлор** бар. Анын ичинен 8инде шелтерлер бар. Бишкекте жайгашкан Кризистик борборлордун бири муниципалдык болуп саналат.

Министрлик кризистик борборлорго мамлекеттик социалдык заказдарды алуу боюнча жыл сайын сынак өткөрүү аркылуу колдоо көрсөтөт. Сынакка үй-бүлөлүк зомбулукка кабылган аялдарга жана кыздарга кызмат көрсөткөн бардык кризистик борборлор катыша алат.

Мамлекеттик социалдык заказды ишке ашыруунун алкагында 2021-жылы үй-бүлөлүк зомбулуктан жабыркагандарга социалдык кызмат көрсөткөн кризистик борборлорго 7,2 миллион сом бөлүнсө, 2022-жылга дагы 7,2 миллион сом каралган.

Мамлекеттик социалдык заказда 2022-жылда 10 кризистик борбор сынактан жеңип чыккан, анын ичинен 7 долбоор гендердик жана үй-бүлөлүк зомбулуктан жабыр тарткандарга кызмат көрсөтүү боюнча, 3 долбоор зордук-зомбулук көрсөткөндөр үчүн түзөтүү программаларын ишке ашыруу боюнча.

Ошол эле учурда мамлекеттин аракетин карабастан, көйгөй актуалдуу бойдон калууда жана тынымсыз ишти талап кылат.

Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2022-жылдын 10-августундагы № 433-т тескемесинин негизинде Бишкек шаарында “Зордук-зомбулукка кабылган аялдарга комплекстүү кызмат көрсөтүү боюнча бирдиктүү борборунун” пилоттук долбоорун ишке ашыруу механизмин иштеп чыгуу боюнча ведомстволор аралык жумушчу топ түзүлгөн.

Бул “Бирдиктүү борбор” комплекстүү кызматтарды көрсөтүүнү билдирет: медициналык, консультациялык, социалдык, психологиялык, укуктук колдоо, ошондой эле зомбулуктан жабыр тарткандарга тергөө чөйрөсүндө колдоо көрсөтүү, аялдардын жана кыздардын курмандыктарынын муктаждыктарына, бардык кызматтардын жеткиликтүүлүгүн кеңейтүүгө, кылмыш иштерин натыйжалуу иликтөөгө багытталган шарттарды түзүүгө өбөлгө түзөт.

Учурда “Зордук-зомбулукка кабылган аялдарга комплекстүү кызмат көрсөтүү боюнча бирдиктүү борборунун” пилоттук долбоорун ишке ашыруу механизмин иштеп чыгуу боюнча ведомстволор аралык жумушчу топ максаттуу иштерди жүргүзүүдө.

Балдардын жана мажбурлап никеге турууну болтурбоо максатында Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинети 2023-жылдын 25-январында Балдардын жана мажбурлап никеге турууну болтурбоо боюнча Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2023–2024-жылдарга иш-чаралар планын бекитүү жөнүндө № 25 тескемесин кабыл алган.

Турмуштук оор кырдаалга кабылган жарандарга кызмат көрсөтүүнү жакшыртуу, ошондой эле телефон аркылуу кеңеш берүү аркылуу ырайымсыз мамилеге кабылган учурларга ыкчам чара көрүү максатында Министрликтин буйругу менен “117” ишеним телефону жөнүндө Жобо бекитилип жакынкы арада өз ишин баштайт.

2022-жылдын ноябрь айында аялдарга карата гендердик жана үй-бүлөлүк зомбулукка каршы 16 күндүк кампаниянын расмий башталышына багытталган Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетине караштуу Гендердик өнүктүрүү боюнча Улуттук кеңештин жыйыны болуп өттү. Аталган кампания бардык мамлекеттик органдар жана коомдук уюмдар тарабынан буткул республика боюнча “Коркпо. Токтот. Жаша!” деген ураан менен өткөрүлдү.

Бул кампаниянын алкагында масштабдуу маалыматтык кампания жүргүзүлүп, тематикалык видеороликтер жана телекөрсөтүүлөр көрсөтүлүп, маектер берилди.

2022-жылы үй-бүлөлүк зомбулуктун фактыларынын саны 592 факты катталган, анын ичинен 346 адамга төмөнкүдөй социалдык жардам көрсөтүлгөн, анын ичинен:

- документтерди калыбына келтирүү – 20;
- жөлөкпулдарды чектөө – 44;
- ишке орноштуруу – 14;
- коопсуз жайга жайгаштыруу - 43;
- социалдык жардамдын башка түрлөрү – 322.

Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинде үй-бүлөлүк мамилелердин түзүлүшүнө жана балдардын кызыкчылыктарына каршы кылмыш жасагандыгы үчүн адамдардын жоопкерчилиги каралган, ал төмөнкү беренелерди камтыйт:

- 172-берене. Никеге туруу максатында ала качуу;
- 173-берене. Иш жүзүндөгү нике мамилелерине турууга мажбурлоо;
- 174-берене. Адамды никеге турууга мажбурлоо;
- 175-берене. Диний ырым-жырымдарды өткөрүүдө нике курагы жөнүндө мыйзамдарды бузуу;

- 177-берене. Үй-бүлөлүк зомбулук.

Жыныстык кол тийбестикке жана сексуалдык эркиндикке каршы кылмыштар үчүн (анын ичинде балдарга, ошондой эле никеде турган аялдарга):

- 154-берене. Зордуктоо;
- 155-берене. Сексуалдык мүнөздөгү зомбулук аракеттер;
- 156-берене. Сексуалдык мүнөздөгү аракеттерге мажбурлоо;
- 157-берене. Он алты жашка толо элек бала менен сексуалдык мүнөздөгү аракеттер;
- 158-берене. Ыплас аракеттер.

Ошондой эле, Кыргыз Республикасынын Укук бузуулар жөнүндө кодексинде балдардын кызыкчылыктарына жана үй-бүлөлүк мамилелердин тартибине каршы укук бузуулар үчүн жоопкерчилик каралган:

- 70-берене. Үй-бүлөлүк зомбулук;
- 71-берене. Убактылуу коргоо орденин шарттарын аткарбоо;
- 72-берене. Үй-бүлөлүк зомбулук жасаган адамдын түзөтүү программасынан өтүүдөн баш тартуусу.

Үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо чөйрөсүндөгү балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган.

“Үй-бүлөдөгү зомбулуктан сактоо жана коргоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 15-беренесине ылайык балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу

мамлекеттик орган өзүнүн аймактык бөлүмдөрүнүн балдарды үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо боюнча ишин уюштурат, координациялайт жана контролдойт, ошондой эле аталган Мыйзамга, Кыргыз Республикасынын Балдар жөнүндө кодексине ылайык үй-бүлөлүк зомбулуктан жапа чеккен балдарды сактоо жана коргоо боюнча иш-чаралардын комплексин ишке ашырат.

Эгемендүүлүктүн алгачкы күндөрүнөн дээрлик 30 жыл өттү, 1994-жылдан бери Кыргызстан Балдардын укуктары боюнча конвенциянын, 1996-жылдан бери аялдарга карата дискриминациянын бардык түрлөрүн жоюу боюнча Конвенциянын катышуучусу болуп саналат.

Кыргыз Республикасынын Конституциясы жана өлкөнүн стратегиялык документтери балдардын укуктарын жана алардын коопсуздугун камсыз кылуу боюнча мамлекеттин жоопкерчилигин белгилейт. Кыргыз Республикасындагы балдарды коргоо системасы мамлекеттик органдардан, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынан, социалдык кызматтарды көрсөтүүчү мекемелерден, ошондой эле турмуштук оор кырдаалга кабылган балдарды коргоого багытталган чаралардын комплексинен турат.

Кыргыз Республикасынын Балдар жөнүндө кодексинин 24-беренесине ылайык турмуштук оор кырдаалга кабылган балдарды коргоо системасы мамлекеттик бийлик органдарынан, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынан, кызмат көрсөтүүчү мекемелерден, ошондой эле турмуштук оор кырдаалда турган балдарды коргоого багытталган чаралардын комплексинен турат.

Турмуштук оор кырдаалда калган балдарды коргоону камсыз кылуучу органдар:

- Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинети;
- балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу орган;
- жергиликтүү мамлекеттик администрациялардын алдындагы балдардын иштери боюнча комиссиялар;
- балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмдөрү;
- жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органы жана жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органдарынын социалдык маселелер боюнча комиссиялары.

Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2021-жылдын 15-ноябрындагы № 252 токтому менен бекитилген Кыргыз Республикасынын Эмгек, социалдык камсыздоо жана миграция министрлиги (мындан ары - Министрлик) жөнүндө жобого ылайык Министрлик жана анын аймактык бөлүмдөрү турмуштук оор кырдаалда калган балдарды коргоо боюнча функцияларды аткарат.

Министрлик тарабынан балдарга карата ырайымсыз мамиленин (зомбулуктун) алдын алуу боюнча чаралар көрүлүүдө.

Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2015-жылдын 22-июнундагы № 391 токтому менен бекитилген Турмуштук оор кырдаалга кабылган балдарды жана үй-бүлөлөрдү аныктоонун тартиби жөнүндө жобого ылайык турмуштук оор кырдаалдагы балдар, анын ичинде катаал мамилеге (зордук-зомбулукка) кабылган балдарды эрте аныктоо жана социалдык колдоо механизми киргизилди. Жобо турмуштук оор кырдаалдан чыгууга багытталган балалуу үй-бүлөлөрдү колдоо боюнча тийиштүү кызматтарды көрсөтүү максатында турмуштук оор кырдаалда турган балдарды жана үй-бүлөлөрдү аныктоонун тартибин жөнгө салат. Ошол эле учурда аймактык бөлүмдөр туруктуу негизде турмуштук оор кырдаалга кабылган балдарды жана үй-бүлөлөрдү аныктоо жана коштоп жүрүү иштерин жүргүзүшөт.

Кыргыз Республикасынын Балдар кодексине ылайык, жергиликтүү мамлекеттик администрациянын алдындагы Балдар иштери боюнча комиссия балдарды коргоонун жеке планынын (БКЖП) жана үй-бүлөнүн жекече иш планынын (ҮЖИП) пландарынын долбоорлорун карайт жана бекитет, ошондой эле турмуштук оор кырдаалда турган балдарды коргоо функцияларын аткаргандар аймактык мамлекеттик органдарга мониторинг жүргүзөт.

Турмуштук оор кырдаалга туш болгон үй-бүлөлөр жана балдар аныкталганда, аймактык бөлүмдөрдүн үй-бүлөлөрдү жана балдарды коргоо бөлүмдөрүнүн кызматкерлери аларды кризистик турмуштук кырдаалдан чыгаруу үчүн БКЖП же ҮЖИП долбоорлорун иштеп чыгышат.

Аймактык мамлекеттик органдар – ички иштер, билим берүү, саламаттыкты сактоо, ишке орноштуруу, миграция жана жаштар саясаты, калкты каттоо, эмгекти коргоо, пенитенциардык тутум жаатындагы көзөмөл жана контролдоо органдары болуп санала тургандыгын белгилейбиз, алар турмуштук оор кырдаалда турган балдар жана үй-бүлөлөр менен иштөөдө балдарды коргоо боюнча ыйгарым укуктуу органдын аймактык бөлүмдөрү менен өз ара аракеттенүүгө өз компетенциясынын чегинде иш жүргүзүшөт.

Учурда өлкөдө 693 жашы жете элек өспүрүмдөр менен иштөө инспекторлору жана 1697 участкалык инспекторлор бар, алардын милдеттерине аялдарга жана балдарга карата үй-бүлөлүк зомбулуктун алдын алуу кирет. Мэриялардын жана жергиликтүү администрациялардын деңгээлинде балдардын укуктарынын бузулушуна байланыштуу балдарды коргоо маселелерин караган Балдар иштери боюнча комиссиялар бар.

Жыл башынан бери үймө-үй кыдырып 288 миңден ашык изилдөө жүргүзүлдү. Үй чарбаларын изилдөө учурунда аныкталган бардык балдар көзөмөлгө алынган.

Алсак, 2022-жылдын жыйынтыгы боюнча райондук, шаардык, райондор аралык эмгек, социалдык камсыздоо жана миграция бөлүмдөрү тарабынан турмуштук оор кырдаалда турган 5068 бала (мындан ары - ТОК) аныкталган, анын ичинен 1166 бала ата-энесинин камкордугусуз калган. Жүргүзүлгөн иштердин натыйжасында 4581 бала турмуштук оор абалдан чыгарылды (соттун чечими менен 1114 бала камкорчулукка, 714 бала Кыргыз Республикасынын жарандарына асырап алууга, 174 бала багып алынган үй-бүлөлөргө берилген, балдар интернатынан 349 бала биологиялык үй-бүлөлөргө кайтарылган).

Ошондой эле, ТОКда 1145 үй-бүлө аныкталып, анын ичинен 628 үй-бүлө оор турмуштук абалдан чыгарылды (280 үй-бүлөгө үй-бүлөгө көмөк чектелди, 92 реабилитациялык кызмат алды, 87 ата-эне ишке орноштурулду, 98 үй-бүлө кесиптик окууга жөнөтүлдү, 37 үй-бүлөгө паспорт алууга жардам берилди).

Аймактык бөлүмдөрдүн маалыматы боюнча ырайымсыз мамилеге жана зомбулукка кабылган 323 бала аныкталган: физикалык зомбулукка 136 бала, сексуалдык зомбулукка 128, психологиялык зомбулукка 59 бала кабылган.

ТОК балдарды коргоону камсыз кылуу үчүн түзүлгөн бардык шарттарга карабастан, бүгүнкү күндө эмгек мигранттарынын балдарына камкорчулукту белгилөөнүн курч көйгөйү бар. Кыргыз Республикасынын Президентинин 2021-жылдын 29-январындагы №4 “Миграциялык абалды жакшыртууга багытталган чараларды көрүү жөнүндө” Жарлыгын аткаруу максатында, аймактык бөлүмдөр тарабынан 92554 эмгек мигранттарынын балдары аныкталып, каттоого алынган, анын ичинен 61379 бала туугандарында, ал эми 88и туугандыгы жок адамдар менен жашашат.

Ошол эле учурда, 2022-жылы соттун чечими менен эмгек мигранттардын 595 бала, камкорчулукка алынган, анын ичинен 594 бала туугандарына өткөрүлүп берилген. Ошентип, камкорчулар (көзөмөлчүлөр) туугандарынан дайындалат.

Министрлик өзүнүн ыйгарым укуктарынын чегинде турмуштук оор кырдаалда турган балдарды коргоо жаатында ченемдик укуктук актылардын долбоорлорун иштеп чыгуу боюнча чараларды көрөт.

Турмуштук оор кырдаалга кабылган балдарды коргоо боюнча кырдаалды жакшыртуу максатында Министрлик Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин балдарды коргоо боюнча 2023-2026-жылдарга Программасынын долбоорун иштеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин кароосуна киргизди.

Ошондой эле турмуштук оор кырдаалга кабылган балдарды, анын ичинде зомбулукка кабылган балдарды социалдык жактан колдоону жакшыртуу максатында, калкты турмуш-тиричилик жактан тейлөөнү жакшыртууну караган “Социалдык

кызматкерлер жана социалдык кызмат көрсөтүүлөр маселелери жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин токтомунун долбоору иштелип чыккан жана кароого коюлган.

Балдарды, анын ичинде зомбулукка кабылган балдарды коргоо боюнча аймактык мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ведомстволор аралык өз ара аракеттенүүсүн күчөтүү максатында Министрлик 2022-жылдын 28-октябрында жана 11-ноябрында Балдарды ырайымсыз мамиледен жана зомбулуктан коргоо, үй-бүлөнүн, коомдун жана мамлекеттин мүмкүнчүлүктөрү деген темада Улуттук форум өттү. Форумдун жыйынтыгында балдарды зомбулуктан жана ырайымсыз мамиледен коргоо чараларын кабыл алуу боюнча резолюция иштелип чыкты.

Министрликтин аймактык бөлүмдөрүнүн адистеринин билим деңгээлин жогорулатуу максатында жыл сайын балдарга карата ырайымсыз мамиленин жана зомбулуктун алдын алуу боюнча окуу семинарлары өткөрүлөт.

Балдарга карата зордук-зомбулук жана ырайымсыз мамиле фактыларына ыкчам чара көрүү максатында “Балдардын ишеним телефону – 111” мамлекеттик мекемеси иштеп, 2022-жылдын аягына карата 101 281 телефон чалуусу (же суткасына 277 чалуу) түшкөн.

Алардын ичинен 2952 кайрылуу – абоненттер кеңеш же жардам сурап кайрылышкан (анын ичинде балдардан – 743 (25,2%), чоңдордон – 2209 (74,8%), 2202 кайрылууда кеңештер жана сунуштар, 289 абонентке телефон аркылуу психологиялык кеңеш, 461 кайрылуу, мүнөзүнө жараша алар компетенциясына кирген мамлекеттик органдардын тиешелүү аймактык бөлүмдөрүнө кайра жиберилди.

2952 чалуунун ичинен: эркектер – 536 (18,1%), аялдар – 1673 (56,7%), балдар – 215 (7,3%), кыздар – 528 (17,9%).

Мындан тышкары, министрлик турмуштук оор кырдаалга кабылган аныкталган балдарды автоматтык түрдө эсепке алуу жана социалдык колдоо көрсөтүү максатында турмуштук оор кырдаалга кабылган балдар жана үй-бүлөлөр боюнча маалымат базасын киргизүү боюнча иш алып барууда. Маалыматтар базасынын иштеши турмуштук оор кырдаалга кабылган балдар жана үй-бүлөлөр жөнүндө маалыматтарды санариптештирүүгө жана ар тараптуу жардам көрсөтүү (социалдык, медициналык, билим берүү, юридикалык жана башка жардамдар) ишин онлайн режиминде көзөмөлдөөгө мүмкүндүк берет.

Буга байланыштуу Министрлик Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин “Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин балдардын укуктарын коргоо жаатындагы айрым чечимдерине өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” токтомунун долбоорун иштеп чыкты, анда Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2015-жылдын 22-июнундагы № 391 “Турмуштук оор кырдаалга кабылган балдарды жана үй-бүлөлөрдү аныктоонун тартиби жөнүндө жобону бекитүү тууралуу” токтомуна, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2017-жылдын 24-июлундагы № 449 “Балдардын иштери боюнча комиссия жөнүндө типтүү жобону бекитүү тууралуу” токтомуна өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүүсү каралган.

Долбоор Кыргыз Республикасынын Балдар жөнүндө кодексинин 26-беренесине ылайык турмуштук оор кырдаалга кабылган балдарды аныктоонун жана коштоп жүрүүнүн автоматташтырылган тутумун киргизүү, ошондой эле турмуштук оор кырдаалга кабылган балдардын муктаждыктарын баалоону оптималдаштыруу максатында иштелип чыккан.

Долбоордун негизги максаты – бул турмуштук оор кырдаалга кабылган балдарды коргоо жана алардын укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын коргоону камсыз кылуу жаатында аймактык мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органдарынын, коммерциялык эмес уюмдардын жана жарандардын өз ара аракеттенүүсүн камсыз кылуу.

Кыргыз Республикасынын Жогорку соту.

2021-жылдын 15-ноябрындагы № 134 “Кыргыз Республикасынын Жогорку соту жана жергиликтүү соттор жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Конституциялык

Мыйзамынын 4-беренесинин 1-пунктуна ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку соту жана жергиликтүү соттор жазык, жарандык, экономикалык, административдик жана мыйзамда каралган башка иштер боюнча сот адилеттигин жүзөгө ашыруучу соттордун системасы түзөт.

2022-жылы Кыргыз Республикасынын Жогорку соту 2017-жылдан 2021-жылга чейинки мезгилде гендердик зомбулук чөйрөсүндөгү кылмыштарга байланыштуу жазык иштерин кароонун соттук практикасына текшерүү жүргүзгөн.

Бул текшерүүнүн жүрүшүндө 611 кылмыш иши изилденип, соттор тарабынан кылмыш иштеринин бул категориясын кароодо материалдык жана процессуалдык мыйзамдардын ченемдери негизинен туура колдонулуп жаткандыгы аныкталган. Ошол эле учурда жасалган кылмышты квалификациялоого жана кайра квалификациялоого, иштерди кароо мөөнөттөрүн сактоого жана башка айрым бузуулар аныкталган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотуна караштуу Сот департаментине караштуу “Адилет сот” маалыматтык технологиялар мекемесинин адистери тарабынан «АИС сот» автоматташтырылган маалыматтык системасына жазык иштери боюнча жаңыдан иштелип чыккан каттоо-статистикалык карталарды киргизүү иштери жүргүзүлүүдө. Бул иш аяктагандан кийин Жогорку сот бардык категориядагы кылмыш иштери, анын ичинде гендердик кылмыштарга байланыштуу иштер боюнча соттук статистиканы түзө алат.

Белгилей кетсек, гендердик кылмыштар жөнүндө иштерди кароо боюнча соттук практиканы жалпылоо, изилденген мезгилдин ичинде соттор тарабынан кылмыш жасоого түздөн-түз шарт түзгөн себептерди жана шарттарды четтетүү максатында жеке аныктамалар чыгарылбаганын көрсөттү.

Жогорку Соттун алдындагы Сот адилеттигинин Жогорку мектебинин (мындан ары - САЖМ) берген маалыматына ылайык, САЖМ гендердик жана аялдарга, кыздарга жана майыптарга каршы үй-бүлөлүк зомбулукка байланыштуу кылмыш иштерин кароонун өзгөчөлүктөрүнө сот тутумун окутуу боюнча 2020-жылдан 2022-жылдын биринчи жарым жылдыгына чейин төмөнкү иш-чараларды жүргүзгөн:

– 2020-жылдын 24-февралында Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелген адамдар жөнүндө конвенциянын 12-беренесин – “Мыйзам алдындагы теңдик”, 13-беренесин – “Сот адилеттигине жетүү” жана 15-беренесин – “Кыйноодон жана катаал, адамгерчиликсиз же кадыр-баркты басмырлаган мамиледен же жазадан эркиндик”, “Социалдык кызмат көрсөтүүлөрдү өнүктүрүү фонду” коомдук фонду менен биргеликте, Кыргыз Республикасынын жергиликтүү сотторунун судьяларынын жана Кыргыз Республикасынын сот тутумунун кызматкерлеринин катышуусунда “Майыптар менен укуктук коргоодо иштөөнүн өзгөчөлүктөрү” деген темада тегерек стол өткөрүлдү (сот системасынын 6 судьясы жана 13 кызматкери катышты).

– 2020-жылдын 4-декабрында БУУнун АУЖКБ программасы менен биргеликте “Гендердик кылмыштар” темасында семинар өткөрүлдү (23 судья катышты);

– 2020-жылдын 23-декабрында Бириккен Улуттар Уюмунун Өнүктүрүү программасы (ПРООН) менен биргеликте жергиликтүү соттордун биринчи жана экинчи инстанцияларынын судьяларынын катышуусунда “Майыптардын сот адилеттигине жетүүсү: эл аралык стандарттар жана Кыргыз Республикасынын улуттук мыйзамдары” деген темада онлайн тренинг өткөрүлдү (14 судья катышты);

– 2021-жылдын 23-сентябрында Бириккен Улуттар Уюмунун Өнүктүрүү программасы (ПРООН) менен биргеликте Кыргыз Республикасынын жергиликтүү сотторунун судьялары үчүн “Ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдардын сот адилеттигине жетүүсү: эл аралык стандарттар жана Кыргыз Республикасынын улуттук мыйзамдар» деген темада семинар өткөрүлдү” (22 судья катышты);

– 2021-жылдын 14-октябрында Кыргыз Судьялардын Ассоциациясы менен биргеликте Кыргыз Республикасынын жергиликтүү сотторунун судьялары үчүн “Гендердик кылмыштар” темасында семинар өткөрүлдү (17 судья катышты);

– 2022-жылдын 22-апрелинде ПРООНдун “Тендик нуру” демилгесинин долбоору менен бирге “Үй-бүлөлүк зомбулуктун кылмыш-укуктук маселелери” деген темада жергиликтүү соттордун судьяларынын катышуусунда семинар өткөрүлдү (22 судья катышты).

Жалпысынан 2020-жылдан 2022-жылдын өткөн мезгилине чейин САЖМ аркылуу Кыргыз Республикасынын жергиликтүү сотторунун 104 судьясы окутулду.

Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасы.

Кыргыз Республикасынын Башкы прокурорунун буйругуна ылайык, шаарлардын жана райондордун прокурорлору тарабынан каралган кылмыш иштери боюнча жума сайын маалымат берилет, облустардын жана Бишкек, Ош шаарларынын прокурорлору республиканын соттору тарабынан кылмыш иштери боюнча, анын ичинде гендердик жана үй-бүлөлүк зомбулукка байланыштуу иштер боюнча кабыл алынган чечимдердин мыйзамдуулугу иликтенүүдө.

Кылмыш иштери боюнча мамлекеттик айыптоону колдогон прокуратура органдарынын кызматкерлерине Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын Жазык, жарандык соттук териштирүү жана сот чечимдеринин аткарылышын көзөмөлдөө башкармалыгынын жетекчилиги жана кызматкерлери тарабынан туруктуу негизде практикалык жардам көрсөтүлүүдө.

Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо министрлиги.

Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо министрлигинин 2020-жылдын 10-февралындагы № 75 буйругу менен “Кыргыз Республикасында 2020-жылга үй-бүлөлүк зомбулуктун алдын алуу боюнча кечиктирилгис иш-чаралардын планы” бекитилди. Бул буйрук жана Иш-чаралар планы дарылоо-профилактикалык уюмдардын жетекчилерине жеткирилди.

Республиканын бардык дарылоо-профилактикалык уюмдарында (мындан ары – ДПУ) иш-чаралардын планы иштелип чыккан жана бекитилген, баланын укуктары, ата-энелердин балдар үчүн жоопкерчилиги жөнүндө маалымат стенддери уюштурулган, “анонимдүү почта ящиктери” орнотулган, ишеним телефондору уюштурулган, зордук-зомбулук, кыйноолор жана ырайымсыз мамиле боюнча кайрылган адамдарды каттоо журналы жүргүзүлүп турат. Бардык иштер аймактык ИИО жана ОПСДга өткөрүлүп берилет.

Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо министрлигине караштуу Электрондук саламаттыкты сактоо борборунун 2022-жылдын 12 айындагы оперативдүү маалыматы боюнча үй-бүлөлүк зомбулук боюнча баштапкы медициналык-санитардык жардам көрсөтүүчү кайрылган медициналык уюмдардын жалпы саны 1340 адамды түздү, анын ичинен 131 балдар (кыздар - 41, эркек балдар - 90), анын ичинен 665 аялдар, 444 эркектер, (2021-жылдын ушул эле мезгилинде 1109 адам, анын ичинде 245 балдар).

Электрондук саламаттыкты сактоо борборунун 2022-жылдын 12 айындагы алдын ала маалыматы боюнча, үй-бүлөлүк зордук-зомбулуктан улам ооруканада дарылангандардын жалпы саны 4385 адамды түздү, анын ичинен аялдар – 1795, эркектер – 2590, анын ичинде балдар – 641 (165 кыз, эркек бала – 476), (2021-жылдын ушул мезгилинде 4385 адам, анын ичинен 1645 аял, 2740 эркек, анын ичинен 448 бала (кыздар - 112, балдар – 336).

2022-жылдын 12 айында соттук-медициналык экспертизадан (мындан ары - СМЭ) 3377 иш өткөн, анын ичинде балдар үчүн СМЭ 617 иш боюнча, анын ичинен 345 кыз, 272 эркек балдар; алардын ичинен үй-бүлөлүк зомбулук боюнча 1335; психологиялык зомбулук боюнча 4, физикалык зомбулук боюнча 3365; сексуалдык зомбулук боюнча 244 (2021-жылга салыштырмалуу 3995 учур, анын ичинде балдар боюнча 487 учур, анын ичинен кыздар 252, балдар 235, анын ичинен 1577 үй-бүлөлүк зомбулук; психологиялык зомбулук 4, физикалык зомбулук 36469; сексуалдык зомбулук 344).

Алынган маалыматтар башка статистикалык медициналык материалдар менен бирге жыйнак түрүндө чыгарылып, аны саламаттыкты сактоо системасы өз ишинде колдонот.

Республикалык психикалык ден соолук борбору зордук-зомбулукка кабылгандардын реестрин жана үй-бүлөлүк зомбулуктан жабыр тарткандар боюнча маалыматтарды чогултууну бекитип, ар бир учурда маалымат дароо аймактык укук коргоо органдарына берилет.

С.Б.Данияров атындагы Кыргыз мамлекеттик кайра даярдоо жана квалификациясын жогорулатуу медициналык институтунун үй-бүлөлүк медицина кафедрасынын профессордук-окутуучулук курамына “ВИЧ/СПИДдин алдын алуу, ЛГБТИ жана ЛЖВ менен иштөө, гендердик зомбулук” деген темада (ICAP колдоосу менен) тренинг өттү.

“ВИЧ-инфекциясы бар балдарды жана өспүрүмдөрдү медициналык, социалдык жана психологиялык жактан колдоо. Медициналык кызматтарга жетүүдөгү стигманы жана дискриминацияны жеңүү” (үй-бүлөлүк дарыгерлер үчүн) программасы иштелип чыкты жана бекитилди жана 2022-жылга карата календарлык жана тематикалык планга киргизилди, ошондой эле ЖМБнын алкагында институттун окутуучулары бир катар программаларды жана окуу пландарын жаңыртышты, алар үй-бүлөлүк зомбулуктун алдын алуу боюнча маселелерди камтыган.

Бишкектеги ҮМБнын медицина кызматкерлери тарабынан үй-бүлөлүк зомбулуктун алдын алуу боюнча тынымсыз маалымат иштери жүргүзүлүүдө.

Үзгүлтүксүз негизде Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо министрлигине караштуу Республикалык ден соолукту чыңдоо жана массалык коммуникация борборунун расмий сайтында, ошондой эле Twitter, Facebook, Instagram, YouTube социалдык тармактарындагы расмий баракчаларында кризистик борборлор жана “102”, “111”, “112” кызматтардын телефон номерлери илинген, аларга зордук-зомбулук болгон учурда кайрылуу керек. Ошондой эле социалдык түйүндөрдө “Үй-бүлөдөгү зомбулук баланын келечегин бузат”, “Урушпагылачы”, “Эң күчтүү каршылаш – бул сенин алсыздыгың жана агрессияң” деген видеороликтер жайгаштырылган.

ЮНФПАнын техникалык колдоосу менен “Сексуалдык зомбулукка дуушар болгон адамдарга медициналык жардам көрсөтүүнү уюштуруу жана көрсөтүү” клиникалык протоколу кайра каралып, 03.03.2021-жылдагы № 250 КР ССМ буйругу менен бекитилген. Жаңы протокол дүйнөлүк стандарттардын нормаларын камтыйт, анткени аны иштеп чыгууда акыркы эл аралык документтердин маалыматтары колдонулган.

Мындан тышкары психологиялык жардам көрсөтүү боюнча типтүү документтер иштелип чыккан. Саламаттыкты сактоо министрлигинин 2015-жылдын 7-октябрындагы № 578 буйругу менен “Өзгөчө кырдаалдар учурунда гендердик зомбулуктан жабыр тарткан адамдарга психологиялык-психиатриялык жардам көрсөтүүнүн типтүү документтерин бекитүү жөнүндө” Колдонмо бекитилген. Бул буйрукту ишке ашыруу максатында “Балдарга карата зомбулук”, “Травматикалык стресске байланыштуу бузулууларды диагностикалоо жана дарылоо” (Стресске курч реакция, травмадан кийинки стресстин бузулушу, кырсыктан кийин инсандын туруктуу өзгөрүшү), “Өзгөчө кырдаалдар учурунда гендердик зомбулукка кабылган аялдарга психологиялык жардам”, “Зордук-зомбулукка кабылган балдарга психологиялык жардам” деген Колдонмолору иштелип чыгып, Саламаттыкты сактоо министрлигинин 2018-жылдын 16-мартындагы № 197 буйругу менен бекитилген.

Жалпыга маалымдоо каражаттары.

Мыйзамдын 6-беренесине ылайык, жалпыга маалымдоо каражаттары үй-бүлөлүк зомбулуктан коргоочу жана коргоочу субъекттердин бири болуп саналат.

Ушул Мыйзамдын 21-беренеси республикалык жана жергиликтүү бюджеттерден каржылануучу жалпыга маалымдоо каражаттарынын үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо жаатындагы ыйгарым укуктарына арналган.

Бүгүнкү күндө коомдук аң-сезимге зордук-зомбулуктун ар кандай түрлөрүнөн баш тартууну киргизүү максатында жалпыга маалымдоо каражаттары үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо маселелерин чагылдырууда.

Кыргыз Республикасынын Ички иштер министрлиги.

Мамлекеттик коопсуздук кызматынын кызматкерлеринин ишмердүүлүгү ички иштер органдарынын (мындан ары - ИИО) ишмердүүлүгүндөгү маанилүүлөрдүн бири болуп саналат. Негизги милдет – коомдук тартипти, инсандын жана коомдун, анын ичинде аялдардын жана балдардын коопсуздугун камсыз кылуу, өз компетенциясынын чегинде мүмкүн болуучу мыйзам бузуулардын алдын алуу жана бөгөт коюу.

ИИО системасында ведомстволор аралык өз ара аракеттенүү жана үй-бүлөлүк зомбулук боюнча макулдашылган жардам көрсөтүү төмөнкү ченемдик укуктук актылардын негизинде ишке ашырылат:

– Кыргыз Республикасынын Ички иштер министрлигинин “Социалдык өнүктүрүү органдарынын өз ара аракеттенүү тартиби жөнүндө, балдарды үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо жаатында ички иштер органдары менен коргоо боюнча нускамаларды бекитүү тууралуу” 2019-жылдын 25-октябрынын № 917 буйругу;

– Кыргыз Республикасынын Ички иштер министрлигинин, Билим берүү жана илим министрлигинин, Саламаттыкты сактоо министрлигинин, Өзгөчө кырдаалдар министрлигинин, Коргоо министрлигинин “2021-2022-жылдарга окуучулардын арасында укук бузуулардын алдын алуу боюнча ведомстволор аралык өз ара аракеттенүүнүн ишмердигине көмөктөшүү жөнүндө” 2021-жылдын 7-сентябрындагы № 607 ведомстволор аралык буйругу.

Үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо жаатындагы кызматкерлердин потенциалын жогорулатуу максатында “Демократиялык процесстерди изилдөө борбору” коомдук фондунун колдоосу менен, Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин, БУУнун жана “Тендик нуру” Евробиримдиктин биргелешкен демилгесинин алкагында төмөнкү окуу куралдары иштелип чыккан:

– Кыргыз Республикасынын ИИМнин БИИнын “Зордук-зомбулукка кабылган балдарга укук коргоо жана сот адилеттиги жаатында негизги кызматтарды көрсөтүүнүн стандарттык операциялык процедуралары» Стол китеби, практикалык колдонуу үчүн Кыргыз Республикасынын Ички иштер министрлигинин 2021-жылдын 11-октябрындагы № 693 буйругу менен сунушталган.

– КР ИИМдин “Зордук-зомбулукка кабылган аялдарга жана балдарга укук коргоо жана юстиция тармагында негизги кызматтарды көрсөтүүнүн типтүү операциялык жол-жоболору” Колдонмосу КР ИИМнин 2021-жылдын 12-октябрындагы № 697 буйругу менен практикалык колдонуу үчүн сунушталган.

Бул Стол китеби жана Колдонмо кызматкерлерге зордук-зомбулукка кабылган аялдарга жана балдарга кызмат жана жардам көрсөтүү боюнча эл аралык стандарттарды ишке ашыруу үчүн арналган. Китепте аялдарга жана балдарга карата зомбулуктун алдын алуунун негиздери, ден соолугунун мүмкүнчүлүктөрү чектелүү адамдарга жардам көрсөтүүнүн өзгөчөлүктөрү, ошондой эле милиция бөлүмдөрүнүн милдеттери, функциялары жана ыйгарым укуктары жана аялдарга жана балдарга карата зордук-зомбулук жөнүндө маалымат алууда алардын аракеттеринин алгоритми камтылган.

Зордук-зомбулук жана эрте никеге туруу маселелери менен түздөн-түз алектенген аймактык бөлүмдөрдүн кызматкерлерине (72 жолу) сабактар өткөрүлдү, мында жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын, мэриянын, аксакалдар сотунун өкүлдөрү, аймактык бөлүмдөрдүн жетекчилери, аялдар советтери жана жаштар советтери да катышты.

ЕККУнун (ОБСЕ) Программалык кеңсеси менен өз ара аракеттенүүнүн алкагында 2011-жылдан бери республиканын бардык аймагында Мобилдик кабыл алуу милициясы (мындан ары - МКМ) иштеп жатат, анын негизги максаты калктын, өзгөчө республиканын

алыскы райондору ички иштер органдарына ички иштер органдарына жетүү мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуу болуп саналат. Азыр республикада 58 МКМ иштеп жатат.

Кыргыз Республикасынын Ички иштер министрлигинде республиканын ички иштер органдарында жүргүзүлүп жаткан профилактикалык иштерди мониторингдөө жана талдоо боюнча мониторинг жүргүзүү борбору бар, анда үч экран орнотулган, алар МКМнын жайгашкан жери жөнүндө маалыматтарды чагылдырып, МКМнын ишин контролдоону, ошону менен мониторинг жүргүзүүгө жана райондук милиция кызматкерлеринин, балдар иштери боюнча инспекторлордун дене камераларынан аудио-видео маалыматтарды алууга мүмкүндүк берет.

2022-жылдын 11 айында республиканын аймактарына МКМ сапарларынын саны болгону 5954, анда жергиликтүү тургундар 17658 чогулушка катышкан.

Үй-бүлөлүк зомбулук фактылары боюнча РИИБнин ведомстволук аналитикалык отчету ай сайын Кыргыз Республикасынын ИИМнин сайтынын “Үй-бүлөлүк зомбулук” рубрикасында жарыяланат.

2022-жылы 9880 (2021-жылы 10151) үй-бүлөлүк зомбулук фактысы катталып, 8725 (2021-жылы 9038) убактылуу коргоо ордери берилген, анын ичинен жабыркагандардын 8295 же 95% аялдар, 430 же 5% эркектер, жашы жете элек өспүрүмдөр – 210 (264) же 2,5%, анын ичинен: балдар 88 (140), кыздар 122 (124).

191 (110) коргоо ордеринин мөөнөтү узартылды.

Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлиги.

“Үй-бүлөлүк зомбулуктан соо жана коргоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 14-беренесине ылайык Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинети тарабынан аныкталган ыйгарым укуктарды жүзөгө ашыруу максатында Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлиги:

- 1) мамлекет кепилдеген юридикалык жардам жөнүндө мыйзамдардын талаптарына ылайык консультациялык-укуктук жардамды, ошондой эле квалификациялуу юридикалык жардамды көрсөтөт;
- 2) үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо маселелери боюнча ченемдик укуктук актыларды жана башка маалыматтарды жайылтат;
- 3) үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоону жана коргоону жүзөгө ашыруучу башка субъекттер менен өз ара аракеттенет;
- 4) үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо боюнча ар жылдык отчетту, ошондой эле өзүнүн иши жөнүндө маалыматты ыйгарым укуктуу органга берет.

Ушуга байланыштуу, аталган Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын алкагында, Кыргыз Республикасынын 2022-жылдын 10-августундагы № 91 “Мамлекет кепилдеген юридикалык жардам жөнүндө” Мыйзамына ылайык, Юридикалык жардам кызматы (мындан ары - ЮЖК) Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин алдында иштейт, ал юридикалык консультацияларды жана квалификациялуу юридикалык жардам көрсөтүү боюнча, ошондой эле үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоону жана коргоону камсыз кылуучу башка субъекттер менен өз ара аракеттенүүнүн алкагында өз ыйгарым укуктарын жүзөгө ашырат.

Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2022-жылдын 7-октябрындагы № 557 токтому менен бекитилген Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигине караштуу Юридикалык жардам кызматы жөнүндө жобого ылайык, ЮЖК мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана жарандык коомдун башка институттары менен бирдикте калкты укуктук тарбиялоого, жарандардын укуктук маданиятын жана укуктук аң-сезимин өнүктүрүүгө көмөктөшөт.

Окутуу программалары аркылуу адам укуктары боюнча маалымдуулукту жогорулатуу, ошондой эле мамлекет кепилдеген юридикалык жардам системасынын (мындан ары - МКЮЖ) милдетин аткаруучу адвокаттарынын үзгүлтүксүз

квалификациясын жогорулатуунун маанилүүлүгүн жана маанисин түшүнүү максатында, алардын айрым категориялар боюнча квалификациялуу юридикалык жардам көрсөтүү көндүмдөрү ишмердүүлүгүн үзгүлтүксүз өркүндөтүү, ЮЖК алдында адвокаттарды аялдар менен балдар, үй-бүлөлүк жана башка зомбулуктан жабыр тарткандар менен иштөө үчүн адистештирилген көндүмгө окутуу маселеси абдан актуалдуу болуп калды.

Ушуга байланыштуу, үй-бүлөлүк зомбулук көйгөйүнүн актуалдуулугун эске алуу менен, үй-бүлөлүк зомбулукка дуушар болгон калктын аялуу катмарына мамлекет тарабынан сапаттуу юридикалык жардам көрсөтүүнүн маанилүүлүгүн түшүнүү менен, ЮЖК МКЮЖ системасындагы адвокаттарды үй-бүлөлүк зомбулукка кабылган жарандар менен байланышкан иштердин категориялары боюнча адистештирилген атайын көндүмдөрдү үйрөтүү аркылуу потенциалын жогорулатууну чечти.

Окутуунун жүрүшүндө үй-бүлөлүк зомбулуктун субъекттик курамы жана үй-бүлөлүк зомбулукту таануу, үй-бүлөлүк зомбулук фактысына чара көрүү, убактылуу коргоо ордери берүү жана узартуу, сотко чейинки өндүрүштү жүргүзүү, үй-бүлөлүк зомбулукка байланыштуу иштер боюнча сотко кайрылуу маселелери каралды. Адвокаттардын үй-бүлөлүк зомбулуктан жабыр тарткандардын укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоого адистештирилиши адвокаттын үй-бүлөлүк зомбулуктан жабыр тарткандар менен өз ара аракеттенүүсүнүн бардык материалдык, процессуалдык жана укуктук, эң негизгиси психологиялык аспектилери камтылды.

ЮЖК үй-бүлөлүк зомбулуктан жабыр тарткандарга юридикалык жардам көрсөтүү боюнча адвокаттар үчүн Колдонмо жана видеокурстарды иштеп чыкты. ЮЖК системасынын 20га жакын адвокаттары тереңдетилген окуудан өтүштү.

Атап айтканда, Юстиция министрлигинин аймактык бөлүмдөрүндө юридикалык консультация жана жардам көрсөтүү борборлоруна жарандар укуктун тиешелүү чөйрөлөрүндөгү актуалдуу маселелерди камтыган ишинде колдонуу үчүн окуу куралдары (жер, үй-бүлө, мурас укугу, социалдык камсыздоо укугу), ошондой эле адвокаттар үй-бүлөлүк зомбулуктун курмандыктарын укуктук коргоону камсыз кылуу үчүн Колдонмо иштелип чыккан.

Муну менен катар ЮЖК Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2018-жылдын 20-декабрындагы № 594 “Мамлекет кепилдеген юридикалык жардам системасынын субъекттеринин өз ара аракеттешүү тартибин жана квалификациялуу юридикалык жардамды алууга адамдын укугун ырастаган документтердин тизмегин бекитүү жөнүндө” токтомунун алкагында үй-бүлөлүк зомбулук жана өз ара аракеттенүү маселелери боюнча ЮЖК субъекттерине түшүндүрүү иштерин жүргүзүүдө.

Ошону менен бирге, Кыргыз Республикасынын “Мамлекет кепилдеген юридикалык жардам жөнүндө” Мыйзамынын жаңы долбооруна ылайык мамлекет кепилдеген юридикалык жардам алууга укугу бар адамдардын тизмесине үй-бүлөлүк зомбулуктан жабыр тарткан, адамдарды сатуунун курмандыктарынын категориялары да киргизилди.

6-декабрдан 13-декабрга чейин ЮЖК бекер консультациялык жардамдын декадасын өткөрдү, анын алкагында республика боюнча 83 адамга үй-бүлөлүк зомбулук маселелери боюнча консультациялык жардам көрсөтүлдү, анын ичинен: Чүй облусунда – 2, Ош облусунда – 3, Баткен облусунда - 1, Жалал-Абад облусунда - 39, Нарын облусунда - 34.

Ошондой эле, 2022-жылдын ноябрь-декабрь айларында ЮЖК координаторлору жана МКЮЖ системасынын адвокаттары гендердик аракеттерди үйрөнүү тутумунда (GALS) үй-бүлөлүк зомбулукту аныктоо боюнча “Тендик нуру” демилгеси менен өткөрүлгөн тренингден өтүштү, ал Европа Союзу жана Бириккен Улуттар Уюмунун Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинети менен биримдиги менен ишке ашырылган. 2022-жылы ЮЖК системасы төмөндөгүлөргө юридикалык консультацияларды берген:

- үй-бүлөлүк зомбулук маселелери боюнча - 961;
- үй-бүлөлүк зомбулукка байланыштуу маселелер боюнча - 289.

Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлиги.

Үстүбүздөгү жылдын ноябрь-декабрь айларында Бишкек жана Ош шаарларында мектеп чөйрөсүндөгү зомбулуктун алдын алуу, зордук-зомбулукка жана зомбулукка кабылган жашы жете элек өспүрүмдөр менен иштөө ыкмалары боюнча мектептин жетекчилерине, социалдык педагогторго жана тарбия иштери боюнча директорлордун орун басарларына окуулар өткөрүлдү, бардыгы болуп 134 мектеп кызматкери окудан өткөн.

“Тендик нуру” КФ менен биргелешип Гендердик-трансформациялоочу модулдарды иштелип чыккан. Европа Биримдиги жана Бириккен Улуттар Уюму жана Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинети менен өнөктөштүктө ишке ашырылган үч жылдык өлкө программасынын “Тендик нуру” демилгесинин 3-компонентинин “Аялдарга жана кыздарга карата зомбулуктун (мындан ары -АККЗ) жана зыяндуу практиканын алдын алуу” алкагында, ПРООН “Коомчулукту өнүктүрүү үчүн билим берүү” коомдук фонду менен биргеликте юридикалык факультеттердин окуу пландарына аялдардын жана кыздардын билими жөнүндөгү түшүнүктөрдү, аялдарга жана кыздарга карата зордук-зомбулукту жана зыяндуу практикаларды токтотууну интеграциялоо максатында “Мамлекеттик университеттердин юридикалык факультеттери үчүн гендердик-трансформациялоочу модулду” иштелип чыккан.

Долбоордун максатына жетүү үчүн пилоттук мамлекеттик жогорку окуу жайлары катары 3 университет тандалды: Кыргыз мамлекеттик юридикалык университети (КМЮУ); Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университети (КУУ); Ош малекеттик университети (ОшМУ); Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу Мамлекеттик башкаруу академиясы (АГУПКР). Гендердик теңчиликтин негизинде пилоттук ЖОЖдордун окутуучуларынын баалуулукка болгон мамилесин жана жүрүм-турум үлгүлөрүн өзгөртүүгө көмөктөшүү максатында Гендердик сезимталдыкты аныктоо системасынын (GALS) инструменттери аркылуу гендердик сезимталдыкты жогорулатууга багытталган практикалык окутуу программасы боюнча тренингдер уюштурулду жана өткөрүлдү.

2022-жылдын 30-ноябрынан 16-декабрына чейин БИМ, СВА жана Демократиялык изилдөө өнөктөштөрү, зомбулуктан жапа чеккен балдарга жардам берүү борборлору менен аялдарга карата зомбулукту токтотуу аракеттерин колдоо үчүн онлайн вебинарлар өткөрүлдү. Вебинарга 2000 социалдык педагог жана психологдор катышты.

Мектептерде “Билимдин башаты-үй-бүлө”, “Зордук-зомбулуксуз 16 күн”, “Зомбулукка жол жок!” аттуу иш-чаралар өткөрүлдү. Ар кандай аталыштагы иш-чаралар мектеп директорлорунун тарбия иштери боюнча орун басарлары тарабынан өткөрүлөт, коомдук иш-чара мугалимдердин, райондук мамлекеттик администрациянын, социалдык коргоо бөлүмүнүн, муфтияттардын, ички иштер бөлүмүнүн өкүлдөрүнүн катышуусунда болуп өттү.

Ата-энелердин балдарды тарбиялоо жана багуу боюнча көндүмдөрүн жогорулатуу, жашы жете электердин арасындагы укук бузуулардын алдын алуу максатында 2022-жылдын 21-октябрынан тартып республика боюнча пилоттук 274 мектепке чейинки билим берүү уюмдарында жана 522 жалпы билим берүү уюмдарында (Билим берүү жана илим министрлигинин 2022-жылдын 13-майындагы № 879/1 буйругу менен) “Ата-энелер мектеби” программасы киргизилген. Бул үчүн И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети А.Мырсабеков атындагы Ош мамлекеттик педагогикалык университети менен биргеликте “Ата-энерлер мектеби” программасын иштеп чыккан. Ошондой эле Г.Мадаминов тарабынан иштелип чыккан “Энелер мектептеби” программасы да жумушта колдонууга сунушталат.

“Ата-энерлер мектеби” программасы боюнча ата-энелерди окутуу айына бир жолудан кем эмес жүргүзүлөт.

Юридикалык клиникалар ассоциациясы менен биргеликте гендердик зомбулукка каршы күрөшүү боюнча 16 күндүк өнөктүктүн алкагында мектеп окуучулары арасында

республикалык видео сынак өткөрүлдү. Жалпысынан катышууга 233 арыз түшүп, 107 видеоролик тартылып, 16 катышуучу жарым финалга чыкты, 6 бала сыйлыкка ээ болду.

2022-жылдын 5-декабрында “Ала-Тоо” телеканалында гендердик зомбулукка каршы 16 күндүк өнөктүктүн жүрүшү боюнча билим берүү мекемелеринде жүргүзүлүп жаткан иштер тууралуу чыгарылышта катышты.

“Зомбулукка каршы 16 күн” маалыматтык өнөктүктүн ишке ашыруу максатында Кыргыз Республикасынын билим берүү мекемелеринин, педагогикалык колледждеринин жана ЖОЖдорунун студенттеринин арасында класстан тышкары ачык иш-чаралар өткөрүлдү, анда “Ала-Тоо-24”, “ОшТВ” “ЭлТР”, “Бешинчи канал” телеканалдарында, Биринчи радио, “Кабар”, “Спутник” КНИА маалымат агенттиктеринде чагылдыруу уюштурулду.

Ишемби жана жекшембиден башка күн сайын саат 11:15тен 13:30га чейин КТРК Баластан телеканалында “Наристе” программасында видеосабактар жана “Балалык” программасында тарбиялык роликтер жана 1-4-класстар үчүн видеосабактар көрсөтүлөт.

Форум театрынын методикасын өздөштүрүү боюнча 102 мугалимге семинарлар өткөрүлдү (Баткенден 24 мугалим, Чүйдөн 22 мугалим, Нарындан 14 мугалим, Таластан 12 мугалим, Оштон 16 мугалим, Жалал-Абад облусунан 14 мугалим), 102 мугалимге чырчатакты чечүү жана медиация боюнча семинарлар өткөрүлдү (Баткенден 24 мугалим, Чүйдөн 22 мугалим, Нарындан 14 мугалим, Таластан 12 мугалим, Ош шаарынан 16 мугалим, Жалал-Абад облусунан 14 мугалим). Драма кружоктору иштеген 249 мектептин ар биринен экиден мугалим жана бештен окуучу катышкан 7 семинар өткөрүлдү. Баткен жана Чүй мектептери үчүн төрт программа, Нарын, Талас, Ош жана Жалал-Абад мектептери үчүн эки программа ишке ашырылды. Чакан гранттык программалар мектептерде драмалык ийримдерди түзүүгө салым кошкон; мектеп драма кружоктору өздөрүнүн спектаклдери менен коңшу жамааттарга барганда театрдын гастролдорун колдошту; балдар театрынын кружокторуна методика боюнча тренингдерди уюштуруп, башка мектептер үчүн спектаклдерди көрсөтүштү жана алардын базасында башка жамааттарда жаңы драмалык ийримдерди түзүштү. Мектептеги драма кружоктору азыр өз аймактарында белгилүү жана өздөрүнүн жамаатындагы жана райондук деңгээлдеги иш-чараларга чакырылат, алар гезиттерге көрсөтүлүп, сыналгыдан көрсөтүлөт.

Кыргыз Республикасынын Акыйкатчысы (Омбудсмени).

11-берененин 1-пунктуна ылайык Кыргыз Республикасынын Омбудсмени (Акыйкатчы) ар жылдын 1-апрелине чейин Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине өткөн жылдын 1-январынан 31-декабрына чейинки мезгил үчүн адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктеринин сакталышы жөнүндө ар жылдык отчет берет, анын ичинде Кыргыз Республикасындагы аялдарга жана балдарга мамлекеттик бийлик органдары, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, жарандардын бирикмелери, менчигинин түрүнө карабастан ишканалар, мекемелер, уюмдар жана алардын иш-аракети (аракетсиздиги) менен укуктарын бузган жана алардын кызмат адамдары тарабынан адамдын жана жарандын эркиндиги, жана адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин коргоо боюнча мыйзамдарда аныкталган кемчиликтер жөнүндө. 11-берененин 7-пунктуна ылайык зарыл болгон учурда Омбудсмен (Акыйкатчы) Кыргыз Республикасында адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин сактоонун айрым маселелери боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине атайын баяндама (отчет) бере алат.

Кыргыз Республикасынын Омбудсменинин (Акыйкатчысынын) жылдык отчеттору менен Кыргыз Республикасынын Акыйкатчысынын (Омбудсменинин) расмий сайтынан таанышууга болот.

Бишкек шаарынын мэриясы.

Балдарга карата ырайымсыз мамиленин жана зомбулуктун алдын алууда өз ара аракеттенүүнү жана координациялоону күчөтүү максатында Бишкек шаарынын 4 районунда муниципалдык администрациялардын башчылары жетектеген балдарга карата ырайымсыз мамиленин жана зомбулуктун алдын алуу боюнча штабдар түзүлдү (Свердлов району - 2019-жылдын 11-февралындагы №2-р; Октябрь району - 2019-жылдын 18-январындагы №3-р; Биринчи Май району - 2019-жылдын 11-январындагы №5-б; Ленин району - 2019-жылдын 21-февраль № 3).

Бишкек шаарында турмуштук оор кырдаалга кабылган балдарга, ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелгендердин үй-бүлөлөрүнүн балдарына, аз камсыз болгон үй-бүлөлөрдүн балдарына мониторинг жана талдоо жүргүзүлүүдө. Ошентип, 2022-жылы үймө-үй кыдыруу учурунда 1524 үй-бүлө текшерилип, 866 турмуштук оор кырдаалда турган бала аныкталды, анын ичинен 444ү мигранттардын үй-бүлөлөрүнүн балдары. Бардык балдар Бишкек шаарынын мэриясынын райондук социалдык өнүктүрүү бөлүмдөрүндө каттоодо турат, бул үй-бүлөлөргө үй-бүлө менен жекече иш алып баруу пландары түзүлдү.

Зордук-зомбулукка жана ырайымсыз мамилеге кабылган балдарга социалдык колдоо көрсөтүү максатында шаарда зордук-зомбулукка жана ырайымсыз мамилеге кабылган балдарга жардам берүү борбору иштейт.

Үй-бүлөлүк зомбулукка кабылган аялдарга социалдык-укуктук кызматтарды көрсөтүү максатында 2021-жылдын 1-мартындагы №1 пк Бишкек шаарынын мэриясынын коллегиясынын токтому менен жергиликтүү деңгээлде үй-бүлөлүк зомбулуктан жабыркаган балдар жана аялдар үчүн кызмат көрсөтүүлөрдү киргизүү чечими кабыл алынган.

Республикада биринчи жана Бишкек шаарында жалгыз “Үй-бүлөлүк зомбулуктан жапа чеккен балдары бар аялдарга жардам берүү борбору – Аялзат” муниципалдык мекемеси 50 орунга ылайыкталган.

Борбордун негизги максаттары жана милдеттери үй-бүлөлүк зомбулукка кабылган балдары бар аялдарды убактылуу баш калкалоочу жай менен камсыз кылуу, алардын мыйзамдуу укуктарын жана кызыкчылыктарын ишке ашырууга көмөк көрсөтүү, алардын социалдык-психологиялык жана финансылык абалын жакшыртууга көмөк көрсөтүү жана алардын сот процесстериндеги укуктар жана таламдарын коргоо болуп саналат.

2022-жылдын 12 айында борбор 173 адамга кызмат көрсөткөн, анын ичинде: аялдар – 55; балдар – 118.

Бишкек шаарынын мэриясы үй-бүлөлүк зомбулуктан жапа чеккен жана турмуштук оор кырдаалга кабылган жарандарга кызмат көрсөткөн өкмөттүк эмес кризистик борборлорго жыл сайын колдоо көрсөтөт, анын ичинде турмуштук оор кырдаалга кабылган 45 балалуу аялга «Мээрим борбору» коомдук фонду тарабынан күнүмдүк тейлөө көрсөтүлөт.

Жергиликтүү бюджеттин эсебинен «Мээримдүүлүк борборуна» 2022-жылга коммуналдык кызматтарга 503,1 миң сом акча каражаты бөлүнгөн. Бишкек шаарынын мэриясы тарабынан “Сезим” КБ коммуналдык төлөмдөрдү төлөөдө, жардам көрсөтүүдө, бул үчүн 2022-жылга шаардык бюджетте 73,9 млн сом каралган. Өз кезегинде борбор зордук-зомбулукка кабылган аялдарга баш калкалоочу жай, психологиялык жана юридикалык жардам көрсөтөт.

Ош шаарынын мэриясы.

Ош шаарынын мэриясынын алдында балдарга карата мыкаачылык мамилени жана үй-бүлөлүк зомбулукту алдын алуу маселелери боюнча ведомстволор аралык Координациялык кеңеши түзүлүп, балдарга карата мыкаачылык мамилени жана үй-бүлөлүк зомбулукту, өз өмүрүнө кол салууну алдын алуу боюнча 2022-2024-жылдарга иш-чаралардын планы жана өз ара биргелешип аракеттенүү алгоритми иштелип чыкты.

Ош шаарынын мэриясы тарабынан 2022-жылдын 17-августунда Кыргыз Республикасынын 2017-жылдын 27-апрелиндеги “Үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо жөнүндө” № 63 Мыйзамынын аткарылышы, балдарга карата ырайымсыз мамилени жана үй-бүлөлүк зомбулуктун алдын алуу боюнча жыйын өткөрүлүп, ведомстволор аралык кызматташуунун алкагында зордук-зомбулукту, өз өмүрүнө кол салууну болтурбоо боюнча биргеликте тыгыз иш алып баруу, профилактикалык иштерин жандандыруу, күчөтүү максатында муниципалдык аймактык жана айылдык башкармалыктардын башчыларына, ички иштер, эмгек, социалдык камсыздоо жана миграция башкармалыктарына, билим берүү мекемелеринин жетекчилерине, жашы жете элек өспүрүмдөр менен иштөө инспекциясынын кызматкерлерине мыйзам чегиндеги бардык талаптарга, ченемдерге ылайык жандуу иш жүргүзүү жана такай көзөмөлгө алуу милдеттендирилди.

Ош шаарында 2023-жылдын 1-январына карата аялдарга жана жаш балдарга карата 142 үй-бүлөлүк зомбулук Ош ШИИБнын нөөмөт бөлүмүнө КЖБРга катталган үй-бүлөлүк зомбулуктан жабыркагандарга 323 коргоо ордери берилген.

Ош шаарында аялдарга жана балдарга карата зомбулуктун алдын алуу жабыр тарткан адамдарга жардам көрсөтүү боюнча Ош шаарынын мэриясынын алдындагы “Үй-бүлөгө жана балдарга жардам берүү борбору” мекемеси, “Ак жүрөк”, “Аруулан” кризистик борборлору, “ДИА” жана “Энсан Диамонд” коомдук уюмдары иш алып барышат.

Ошондой эле шаардагы бардык жогорку жана орто окуу жайлардын, Ош шаардык ички иштер, эмгек социалдык камсыздоо жана миграция, билим берүү, муниципалдык аймактык башкармалыктардын кызматкерлеринин уюштуруусунда иш-мерчемге ылайык гендердик зомбулукка каршы 16 күндүк акциянын алкагында иш-чаралар өткөрүлүп, жергиликтүү калкка түшүндүрүү иштери жүргүзүлдү.

2021-2026-жылдарга Улуттук өнүктүрүү программанын жоболоруна ылайык, ар бир жаран ар кандай зордук-зомбулуктан, кордоодон, басмырлоодон, өзүм билемдик жосундарынан коргоого алынууга тийиш.

Ош шаарынын мэриясы бул багытта бардык мамлекеттик жана муниципалдык мекемелер, коомдук уюмдар, кризистик борборлор жана жалпы коомчулук менен биргелешип иш алып бара тургандыгын билдирет.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Чүй облусундагы ыйгарым укуктуу өкүлү.

Кыргыз Республикасынын 2017-жылдын 27-апрелиндеги №63 “Үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо Мыйзамынын”, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2019-жылдын 1-августундагы “Үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо тартиби жөнүндөгү” №390 токтомунун 2022-жылдын 12 айы ичинде Чүй облусу боюнча аткарылышы тууралуу маалымат.

Бүгүнкү күндө Чүй облусунда 306 жалпы билим берүү мекемеси, 260 мектепке чейинки билим берүү мекемеси, 22 мектеп-интернаты бар, 337 миң 796 жашы жете элек балдар камтылган.

2022-2023-окуу жылына карата РИИБ, облустук билим берүү мекемелери жана ЭСКМБ биргелешкен планына ылайык, окуу жылынан баштап жашы жете электердин арасында укук бузуулардын алдын алуу боюнча мектептерде бир катар иш-чаралар жүргүзүлдү:

– мектептерде мектеп окуучулары тарабынан жасалган укук бузууларды жана кылмыштарды жоюуга, окуучулардын арасында опузалоо жана зомбулук фактыларына бөгөт коюуга көмөктөшүүчү иш-чаралардын планы иштелип чыккан.

Мектептерде социалдык педагогдор окуучуларга социалдык колдоо көрсөтүп, ата-энелер менен кеңешип, ошого жараша жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынан жана демөөрчүлөрдү тартуу менен балдарга колдоо көрсөтөт. Мектептерде кийим-кече, бут кийим, окуу куралдары түрүндөгү гуманитардык жардамдарды чогултуу аркылуу колдоо

уюштурулууда. Мындай иш-чаралар үй-бүлөнүн укуктарына жана кадыр-баркына шек келтирбестен өткөрүлөт.

Чүй облусунун райондорунда жана Токмок шаарында төмөнкүдөй семинарлар өткөрүлдү:

– “оор турмуштук кырдаалдагы үй-бүлөлөрдү жана балдарды аныктоо жана социалдык колдоо”;

– Май айында № 2 КСББМ “Социалдык аялуу топтордогу зомбулуктун алдын алуу”.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-жылдын 22-июнундагы №391 “Турмуштук оор кырдаалга кабылган балдарды жана үй-бүлөлөрдү аныктоонун тартиби жөнүндө” токтомун аткаруу максатында ай сайын жергиликтүү аймактык башкармалыктардын кызматкерлери тарабынан үймө-үй кыдыруу жүргүзүлүп турат.

Чүй облусунда оор турмуштук кырдаалга туш болгон үй-бүлөлөрдү жана балдарды эрте аныктоо жана үй-бүлөлөргө жана балдарга натыйжалуу комплекстүү жардам көрсөтүү мамлекеттик аймактык органдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын күч-аракетин үй-бүлөлөрдү жана балдарды аныктоо жана социалдык жактан колдоо боюнча ведомстволор аралык кызматташтыкты күчөтүү менен айкалыштырат.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Нарын облусундагы ыйгарым укуктуу өкүлү.

Кыргыз Республикасынын 2017-жылдын 27-апрелиндеги №63 “Үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо Мыйзамынын”, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2019-жылдын 1-августундагы “Үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо тартиби жөнүндөгү” №390 токтомунун 2022-жылдын 12-айы ичинде Нарын облусу боюнча аткарылышы боюнча маалымат берет.

Үй-бүлөдөгү жана балдарга карата болгон мамиледеги кооптуу абалды эртерээк аныктоо максатында үй-бүлөдөгү жана жаш өспүрүмдөр арасындагы зордук-зомбулуктун алдын алуу боюнча мобилдик топтор аракеттенип, үймө-үй кыдыруулар уюштурулуп, калк арасына түшүндүрүү иштери жүргүзүлүүдө. Түтүнмө-түтүн кыдырууда томолой жетим, жарым жетим, толук эмес үй-бүлөлөрдүн балдары, окууга тартылбай калган балдар, документти жок балдар, ден-соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген балдардын жашоо шартына мониторинг жүргүзүлдү жана балдарды жеке коргоо пландары, үй-бүлө менен иштөө пландары түзүлүп иш алынып барылды.

Бардык райондордун жана Нарын шаарынын социалдык кызматкерлерине атайын окутуулар өткөрүлүп, “Балдарга, аялдарга карата ырайымсыз мамилени жана зомбулукту болтурбоо, үй-бүлөлүк зомбулуктан коргоо жана сактоо маселелери боюнча жана андай учурлар болгондо жаза жоопкерчилиги жөнүндө” маалыматтар тактага илинип, тактада зордук-зомбулуктун түрлөрү, аларга кандай иш аракеттер кирээрин, зомбулук болгон учурда жаза жоопкерчилиги, жана андай учурда кайсы мекемеге кайрылуу зарыл экени, мекемелердин дареги жана байланыш телефондору жазылган маалыматтар ар бир айылдык аймактын имаратына, шаардык мекемелерде жаңыланды.

Үй-бүлөлүк зордук зомбулуктан сактоо жана коргоо багытында Нарын райондор аралык эмгек, социалдык камсыздоо жана миграция башкармалыгы тарабынан жергиликтүү деңгээлде 11 жолу окуу уюштурулуп өткөрүлдү. Облустун райондорунда үй-бүлөлүк зордук зомбулукка, турмуштун оор кырдаалдарына кабылган үй-бүлө мүчөлөрүнө квалификациялуу психологиялык жана моралдык жактан жардам көрсөтүү, социалдык өнүгүү башкармалыктарынын базасында кыргыз тилдүү, квалификациялуу психологдордун штатын ачуу боюнча аракеттерди көрүү жергиликтүү мамлекеттик администрацияларга жана Нарын шаардык мэриясына тапшырылган.

Ошондой эле, Кыргыз Республикасынын эмгек, социалдык камсыздоо жана миграция министрлигине үй-бүлөлүк зомбулуктан коргоо жана сактоонун тартиби жөнүндө токтомго ылайык үй-бүлөлүк зомбулук жасаган адамдар үчүн зомбулук жүрүм турумун өзгөртүү боюнча типтүү оңдоп-түзөө программасынын алкагында иш алып баруу

үчүн даярдалган инструкторлор Нарын облусунда жок болгондугуна байланыштуу инструкторлорду окутуудан өткөрүп, даярдап берүү өтүнүчү менен кат жолдонгон. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Нарын облусунун ыйгарым укуктуу өкүлүнүн аппаратында 2022-жылдын 4-апрелинде, 26- августунда жана 10-ноябрында жашы жете элек балдарга карата ырайымсыз мамиле жасоо иштерин алдын алуу, аткарылып жаткан иштерди координациялоо, жеринде мониторинг иштерин жүргүзүү жана контролдоо боюнча облустук штабдын отурумунда маселелер каралды.

Облус боюнча жалпы 65 комитет бар, курамында 694 мүчө үй-бүлөлүк зордук зомбулуктан сактоо жана коргоо багытында иш алып барат.

Нарын шаарында жашы жете электер арасында ар кандай укук бузууларды, кылмыштуулукту алдын алуу боюнча жана кечки убактарда ата-энесинин же болбосо аларды алмаштыруучу адамдардын коштоосу жок жүргөн жашы жете электерди аныктоо жана алдын алуу иштерин күчөтүү максатында 13 жолу рейд өткөрүлдү.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Ысык-Көл облусундагы ыйгарым укуктуу өкүлү.

Өкүлчүлүк тарабынан 2022-жылдын 17-18-ноябрында “Үй-бүлөнү колдоо жана балдарды коргоо” боюнча ведомстволор аралык программаны иштеп чыгуу жөнүндөгү стратегиялык сессия уюштурулду. Сессияга райондук мамлекеттик администрацияларынын башчылары-акимдердин социалдык тармак боюнча орун басарлары, социалдык тармак боюнча вице-мэрлер, райондук жана шаардык билим берүү бөлүмү, райондук жана шаардык ички иштер бөлүмүнүн өспүрүмдөр менен иштөө инспекциясынын башчылары, райондук жана шаардык социалдык коргоо башкармалыгы бөлүмдөрүнүн кызматкерлеринин катышуусу менен эки күндүк сессия өттү.

Сессиянын негизинде Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2017- жылдын 14-августундагы “2018-2028-жылдарына үй-бүлөнү колдоо жана балдарды коргоо программасы жөнүндөгү” № 479 токтомун алкагында 2022- 2025 жылдарга карата үй-бүлөнү колдоо жана балдарды коргоо боюнча иш- чаралардын планы иштелип чыгып, ошонун негизинде иш алып барып жатат.

Ысык-Көл облусундагы үй-бүлөлүк зомбулуктун абалы тууралуу Ысык-Көл облустук ички иштер башкармалыгынын маалыматы боюнча жалпы 650 коргоо ордери берилип өткөн жылга салыштырмалуу 4 фактыга көп катталган.

Райондук, шаардык билим берүү мекемелери менен тыгыз иш алынып гендердик зомбулуктун алдын алуу жана жаштардын активдүүлүгүн жогорулатууга багытталган. Юридикалык сынакты Кыргызстандын Клиникалык Ассоциациясы КР Билим берүү жана илим министрлиги менен биргеликте USAIDдин “Мыйзам булагы” долбоорунун алкагында уюштурууда. Т.Асанбаев, К.Токоев, Б.Мамытов, Кызыл-Кыя, М.Калиев, А.Рақымов, М.Жусупов Ж, Алышбаев жана А.Истамбеков атындагы орто мектептеринин видеотасмалары даярдалып, YouTube сайтына жайгаштырылууда.

Зордук-зомбулуктун алдын алуу үчүн ишеним кутулары ачылды, саламаттыкты сактоо мекемелери, шаардык, райондук ИИБ, шаардык, райондук китепканалар жана маданият үйлөрү кызматташууда.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Жалал-Абад облусундагы ыйгарым укуктуу өкүлү.

Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин Төрагасынын орун басары Э.Байсаловдун 2022-жылдын 23-ноябрындагы №18-19 протоколдук тапшырмасына ылайык, Жалал-Абад облусундагы район, шаарларда 2022-жылга Үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо боюнча комитеттер түзүлүп, калк арасында түшүндүрүү иштери жүргүзүлүп, ата-энесинин камкордугусуз калган балдарды, ички жана сырткы миграцияда жүргөн үй- бүлөлөрдүн балдарын, кароосуз, көзөмөлсүз калган балдарды райондук,

шаардык үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо боюнча социалдык кызматкерлер жана комитеттер менен биргелеикте иш алып барылууда.

2022-жылдын ноябрь айында район, шаарларда Үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо боюнча «Биз зомбулукка каршыбыз» деген аталыштарда жөө жүрүштөр жана флешмобдор, эрте никеге туруу боюнча, кыздардын жана аялдардын укуктары боюнча жалпы коомчулук, анын ичинде үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо боюнча райондук, шаардык ички иштер башкармалыгы, жергиликтүү комитет, жергиликтүү кеңештин депутаттары, аксакалдар, имамдар, аялдар кеңештери жана жаш жергиликтүү активисттер менен талкуулар, тегерек столдор өткөрүлүп, иш-чара планын негизинде иш алып барылды.

Жалал-Абад облусундагы район, шаарларда “Гендердик зордук-зомбулукка каршы күрөшү 16-күндүк” акцияга карата анын ичинде Үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо боюнча кесиптик колледждерде, райондук мамлекеттик администрациялардын жыйындар залында студенттер жана окуучулар арасында студенттер тарабынан театрлаштырылган көрүнүш аткарылып, өздөрүнүн чыгармачылыктары менен аткарылды.

Район, шаарларда Үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо боюнча рейддер, семинарлар үймө-үй кыдыруу жана башка иш-чаралар байма бай жүргүзүлүүдө.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Ош облусундагы ыйгарым укуктуу өкүлү.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Ош облусундагы ыйгарым укуктуу өкүлүнүн аппаратынын 2022-жылдын 24-ноябрындагы “Ош облусунун аймагында аялдарга жана кыздарга карата зордук-зомбулукту алдын алуу жана жоюу боюнча “Коркпо! Токтот! Жаша!” аталышындагы 16 күндүк акциянын иш- чарасы иштелип чыгарылып, ага ылайык райондук мамлекеттик администрациялар тарабынан иш-чаралар түзүлүп, жер-жерлерде акциялар уюштурулуп өткөрүлдү.

Мындан сырткары, райондук мамлекеттик администрациялардын, ички иштер бөлүмдөрүнүн биргелешкен иш-планын негизинде жашы жете элек балдарга, аялдарга карата зордук-зомбулуктун алдын алуу жана ага каршы күрөшүү боюнча РИИБдин өздүк курамынын, саламаттыкты сактоо, эмгек, социалдык камсыздоо жана миграция башкармалыктарынын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын тиешелүү кызматкерлеринин катышуусунда жалпы билим берүү мекемелеринде, калк арасында балдарга, аялдарга карата зордук-зомбулуктун, ырайымсыз мамилелердин алдын алуу багытындагы түшүндүрүү иштери жүргүзүлдү.

Жалпы билим берүүчү мекемелеринде “Менин үй-бүлөм зордук-зомбулукка каршы!” “Зомбулуктун баардык түрү жан дүйнөгө каршы!” деген темаларда жат жазуулар жазылып, талкууланды.

Андан сырткары, “ДИА” коомдук фонду менен биргеликте 18 жаштан жогору жарандардын катышуусу менен “ Менин үй-бүлөмдүн бактылуу учурлары” аталышындагы жөө жүрүшү , сүрөт конкурс уюштурулуп, сынактын жеңүүчүлөрү баалуу белек менен сыйланышты жана катышуучулардын менен психологдордун суроо жооптору уюштурулду. Кара-Кулжа районунда күч органдары, мамлекеттик жана муниципалдык кызматкерлер, мектеп директорлору, №29 кесиптик билим берүү мекемесинин эмгек жамааты жана студенттеринин катышуусунда

“Зордук- зомбулукка жана катаал мамилеге кабылган баланы жана үй бүлөнү коргоодо мамлекеттин мүмкүнчүлүктөрү” аттуу райондук семинар өткөрүлдү. Анын жүрүшүндө ички иштер бөлүмүнүн кызматкерлери тарабынан “Ата-энеси жок, зордук-зомбулукка кабылган жаш өспүрүм кызды ар тараптуу коргоодо ички иштер бөлүмүнүн кызматы жана кызматташууга чакырылган кызматкерлер менен жүргүзүлгөн иш-аракеттери” боюнча мастер класс, зордук-зомбулукту болтурбоо максатында “Коркпо! Токто! Жаша!” темасында сүрөттөр тартылып, дил баяндар жазылып, райондук кинодирекция тарабынан видео-роликтер көрсөтүлдү

Райондук, шаардык билим берүү мекемелери, саламаттыкты сактоо мекемелери, шаардык, райондук ИИБ, шаардык, райондук китепканалар жана маданият үйлөрү менен кызматташылды.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Баткен облусундагы ыйгарым укуктуу өкүлү.

Баткен областындагы ыйгарым укуктуу өкүлү тарабынан “2018-2028-жылдарга Үй-бүлөнү колдоо жана балдарды коргоо программасын” ишке ашыруу боюнча 2017-жылдын 25-октябрында №13-8/384 буйругу чыгып, жумушчу топ жана иш-чаралардын планы бекитилип, шаардык мекеме-ишканаларга аткарууга жиберилген.

Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2022-жылдын 16-сентябрындагы “2030-жылга чейин гендердик теңчиликке жетүү боюнча Кыргыз Республикасынын улуттук стратегиясы жана Кыргыз Республикасынын гендердик теңчиликке жетүү боюнча 2022-2024-жылдарга улуттук иш аракеттер планы жөнүндө №513 токтомун тиешелүү мекеме-ишканаларга тапшырмалар берилип, аткарууга алынды.

Баткен облусунун аймагындагы район, шаар, айыл аймактарында үй-бүлөлүк зомбулукка кабылган жарандардын маселелери боюнча жергиликтүү комитеттер түзүлүп, бүгүнкү күндө 31 комитет иш алып барууда.

2022-жылдын 16-июлунда Баткен шаарында Жигердүү жарандар коомдук фонду тарабынан “Баткен облусунда гендердик зомбулуктан/үй-бүлөлүк зомбулуктан жапа чеккендерге көрсөтүлүүчү кызматтардын жеткиликтүүлүгүн жакшыртуу” аталышында тренинг уюштурулуп, жергиликтүү комитеттин потенциалдуу мүчөлөрү, айыл өкмөтүнүн кызматкерлери, жергиликтүү кеңештин депутаттары, активисттер жалпы 20 катышуучу катышты. Тренингдин максаты үй-бүлөлүк зомбулуктун алдын алуу боюнча Кыргыз Республикасынын мыйзамдары менен таанышуу.

Катышуучулар үй-бүлөлүк зомбулуктун аялдарга жана эркектерге тийгизген таасирин жакшыраак түшүнүү үчүн тренингдин катышуучуларын GALS куралы менен таанышты, “Үй-бүлөлүк зомбулуктан коргоо жана коргоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамын талкуулап, үй-бүлөлүк зомбулуктан коргоо жана коргоо боюнча жергиликтүү комитетти түзүү боюнча толук маалымат алып, комитеттерди түзүүнү колго алышты.

Ушундай эле тренингдер Кадамжай районунун Айдаркен шаарында, Марказ, Майдан, Чаувай, Ак-Турпак, Соевтское, Орозбеков, Халмион, Көтөрмө, Үч-Коргон айыл аймактарынын тиешелүү адистеринин катышуусунда Кадамжай райондук мамлекеттик администрациясынын жыйындар залында 2022-жылдын 17-июлунда болуп өттү. Үй-бүлөлүк зордук зомбулукту болтурбоо боюнча бүгүнкү күндө эмгек социалдык камсыздоо бөлүмдөрү, ички иштер бөлүмдөрү, Баткен облустук медиаборбору, билим берүү бөлүмдөрү менен тыгыз иш алып, барууда.

Облус аймагында “Балдардын коопсуздугу жана ата-энелерин жоопкерчилиги” темасында калкка түшүндүрүү иштерин жүргүзүү ММКларга жарыялоо, район-шаардын борбордук көчөлөрүнө “Балдардын коопсуздугу жана ата-энелерин жоопкерчилиги” темасында маалыматтык баннерлерди иштеп чыгуу жана орнотуу боюнча иш план иштелип чыгып, тиешелүү жетекчилерге тапшырмалар берилип, илинген.

Билим берүү мекемелеринде “Энелер мектеби” уюштурулган. Балдарды туура түшүнүп, алардын кызыгуусун эске алып тарбиялоодо өздөрүнүн кетирген катачылыктарын “Энелер мектебинде” талкуулап, балдарга карата зомбулуксуз мамиле жасоонун жолдорун үйрөнүшөт.

Ырайымсыз мамиледен (зомбулуктан) жабыркаган балдар катталса медициналык жардамдар акысыз көрсөтүлөт.

Балдарды коргоо жана үй-бүлө институтун бекемдөө боюнча калк арасында маалыматтык түшүндүрүү иш-чараларын жүргүзүү максатында Баткен телеканалынын эфиринен атайын сюжеттер, атайын репортаждар, автордук берүү, актуалдуу маек жана

тематикалык материалдар үзгүлтүксүз даярдалып эфирге берилди. “Юридикалык кеңеш” программасында аялдардын жана балдардын укуктары боюнча атайын көрсөтүү даярдалды.

Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо министрлигинин 2022-жылдын 8-июнундагы №678 буйругунун негизинде райондун аймагындагы аз камсыз болгон үй-бүлөлөрдүн балдарына колдоо көрсөтүү максатында Баткен районунун аймагындагы аз камсыз болгон үй-бүлөлөрдүн 35 балдарын Ыссык-Көл областынынын Чолпон-Ата шаарындагы “Алтын Балалык” реабилитациялык борборуна жиберилди. Ошондой эле Баткен районунун аймагындагы тоголок жетим, чек ара чырында каза болгон, үйү өрттөнгөн жана чек арада жашаган турмуш шарты оор үй-бүлөлөрдүн балдарын “Элим, барсыңбы” кайрымдуулук фонду тарабынан 20 баланы Ысык-Көлгө жайкы эс алуу лагерине жөнөтүлдү.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Талас облусундагы ыйгарым укуктуу өкүлү.

Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2022-жылдын 16-сентябрындагы “2030-жылга чейин гендердик теңчиликке жетүү боюнча Кыргыз Республикасынын улуттук стратегиясы жана Кыргыз Республикасынын гендердик теңчиликке жетүү боюнча 2022-2024-жылдарга улуттук иш аракеттер планы жөнүндө №513 токтомун ишке ашыруу максатында Кыргыз Республикасынын Президентинин Талас облусундагы ыйгарым укуктуу өкүлүнүн 2022-жылдын 5-октябрындагы № 280 б сандуу буйругу кабыл алынып, райондук мамлекеттик администрацияларга жана Талас шаардык мэриясына аткарууга 2022-жылдын 5-октябрында №19/2974 сандуу каты менен жөнөтүлгөн.

Райондук ички иштер башкармалыктарынын жана Талас облустук ички иштер башкармалыгынын берген маалыматы боюнча 2022-жылы облус боюнча 263 жаранга убактылуу коргоо ордерлери берилген, натыйжада үй-бүлөлүк зомбулук 8 фактыга өскөнү тууралуу маалымдайт.

Талас облусундагы “Аялзат” коомдук фонду жана “Маана” кризистик борборунун жетекчилери З.Саадабеков Талас облусунан үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо боюнча тренинг, семинарларды өткөрүштү.

БУУнун Аялдарга карата басмырлоонун бардык формаларын жоюу боюнча комитетинин Кыргыз Республикасынын бешинчи баяндамасы боюнча сунуштарын жана комментарийлерин ишке ашыруу боюнча КР Президентинин Талас облусундагы ыйгарым укуктуу өкүлчүлүгүнүн Социалдык өнүктүрүү бөлүмүнүн жетектөөчү адиси катышып келди. (13-15-октябрь, Калмак Ашуу, Кемин ш.).

USAID демөөрчүлүгү менен 2022-жылдын 19-20-декабрында Талас облусунан “үй-бүлөлүк зомбулуктан коргоо боюнча жергиликтүү комитеттердин ишин пландаштыруу” аттуу семинарга облустук жергиликтүү комитеттерден 7 адам катышып келген.

Үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоону жана коргоону жүзөгө ашыруучу башка субъекттер, тактап айтканда үй-бүлөлүк зордук зомбулукту болтурбоо боюнча жүргүзүлгөн иштер, үй-бүлөлүк зордук зомбулукка кабылган жарандардын көйгөйлөрү жалпыга маалымдоо каражаттары аркылуу чагылдырылууда.

Жергиликтүү мамлекеттик администрациялар жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары.

“Үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык, жергиликтүү мамлекеттик администрациялар жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары министрликтердин, мамлекеттик комитеттердин, администрациялык ведомстволордун жана башка мамлекеттик органдардын мамлекеттик аймактык бөлүмдөрүнүн жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары менен өз ара макулдашкан ишин камсыз кылат жана координациялайт жана алардын үй-бүлөлүк

зомбулуктан сактоо жана коргоо боюнча функцияларды жана ыйгарым укуктарды ишке ашыруусун контролдойт.

Жергиликтүү мамлекеттик администрациялар бекитилген пландарга ылайык үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо боюнча иштерди жүргүзүшөт.

Жер-жерлерде ар бир айыл өкмөттө жана шаарлардын мэрияларында үй-бүлөлүк зомбулуктан сактоо жана коргоо боюнча жергиликтүү комитеттер түзүлгөн. Комитеттер үй-бүлөлүк зомбулуктун жана балдарга карата зомбулуктун алдын алуу боюнча активдүү иш алып барууда. Айыл аймактарынын аймагында аз камсыз болгон үй-бүлөлөргө жана турмуштук оор кырдаалга кабылган балдарга дайыма консультациялар өткөрүлүп турат. Бардыгы болуп 430 жергиликтүү комитет бар.

Үй-бүлөдөгү зомбулукту аныктоо жана алдын алуу максатында мектептердин социалдык мугалимдери, БИИнын инспекторлору, райондук ички иштер бөлүмдөрүнүн, РГУТСМдин кызматкерлери менен бирдикте үйлөрдү кыдырып, калк арасында түшүндүрүү иштери, профессионалдык сүйлөшүүлөр жана консультациялар үзгүлтүксүз жүргүзүлүүдө.

Маалыматтык кампания жүргүзүлүүдө – жер-жерлерде жана жалпы билим берүү уюмдарында үй-бүлөдөгү зомбулук жана балдарга карата зомбулук тууралуу маалыматтык стенддер орнотулган, интернет-ресурстарда жана телевидениеде видео роликтер жайгаштырылган. Мезгил-мезгили менен тегерек столдор, тренингдер өткөрүлүүлүп, кызматкерлердин квалификациясын жогорулатылат.

Жарандардан келип түшкөн кайрылуулар каттоо журналына катталып, жабырлануучуларга керектүү квалификациялуу жардамдар көрсөтүлөт.